

И что есть, чего в псалмах не найдешь? Нест ли там величества божия и хвалы его? – .. Там есть справедливость, там есть чистота, душевная и телесная. Там есть наука всякое правды. Там мудрость и разум doskonały .. Там многих сокрытых божьих таин возъявление. Все тые речи, якобы у великом сокровищи, в сей малой псалтыри найдешь [2, с. 10–11].

Рытарычнае майстэрства Ф. Скарыны праяўляецца і ў выключна разнастайнай, надзвычай багатай па форме і глыбокай па змесце індывідуальна-аўтарскай манеры выражэння думкі: Хоцеши ли умети граматуку .. знайдеши в зуполной Бивлии.. Пакли ти ся любить разумети лоику .. чти книгу светого Иова .. Аще ли же помыслиши умети риторику .. чти книги Саломоновы. Восхоцеш ли пак учитися музики.. по всей книзе сей знайдеши. Любо ли ти есть умети арифметику .. книги Моисеевы часто чти. Пакли же имаши пред очима науку геометрию .. чти книгу Исуса Наувина. Естьли астрономии или звездочети – найдеши на початку книги сее і г. д. [2, с. 62–63].

Такім чынам, аналіз прадмоў пацвярджае, што Ф. Скарына цудоўна валодаў тэорыяй і практыкай аратарскага майстэрства, прытрымліваўся традыцый класічнай рыторыкі, быў добра знаёмы з яе рытарычнымі канонамі, умела прыстасоўваў іх да сваёй літаратурнай творчасці і па-майстэрску выкарыстоўваў сістэму элакуцыйных прыёмаў красамоўнага выражэння зместу.

Спіс выкарыстанай літаратуры і крыніц

1. Булыка, А. М. Красамоўства ў Беларусі. Хрэстаматыя / А. М. Булыка, Л. М. Мінакова, А. А. Станкевіч. – Мінск: Універсітэцкае, 2002. – 181 с.
2. Скарына, Ф. Прадмовы і пасляслоўі / Ф. Скарына. – Мінск: “Навука і тэхніка”, 1969. – 240 с.

УДК 821.161.3:929*Ф.Скарына

І. Ф. Штэйнер

ФРАНЦЫСК СКАРЫНА І БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА: ПРАБЛЕМЫ І ПЕРСПЕКТЫВЫ

Аналізуюцца асноўныя аспекты складанай і шматстайнай праблемы “Францыск Скарына і беларуская літаратура”. Паказана роля прадмоў і пасляслоўяў першадрукара ў станаўленні старажытнай беларускай літаратуры, зараджэння нацыянальнай паэзіі, аналізуюцца прынцыпы стварэння мастацкага вобраза вялікага асветніка на сучасным этапе.

Падобную анталагічную праблему нельга аналізаваць лінейна: яна шматаспектная, таму і падраздзяляецца на шэраг састаўных частак. Першая, па значнасці і актуальнасці, праблема спадчыны, яе захаванасці і актуалізацыі. На жаль, спадчына для нас часцей за ўсё музейны артэфакт, нешта віртуальнае. Каб яна ажыла, ёй неабходна знаходзіцца не толькі ў мінулым, але і быць пастаянна гатовай для ўзаемадзеяння з наступнымі пакаленнямі: *яна мусіць знаходзіцца не толькі там, але і тут, не толькі ў гарызантальным пласце сваёй гістарычнай эпохі, але і ў вертыкалі пастаяннага дыялогу з наступнасцю* [1, с. 7]. Гэты дыялог надзвычай шматстайны і шматаспектны, без яго ўсе памкненні ажывіць спадчыну ўспрымаюцца марнымі.

Кожны, хто набліжаецца да яе спадчыны, уражваецца супярэчліва-ўзрушаным адкрысцём: мы адначасова надзвычай бедныя і, як гэта ні парадаксальна, багатыя. Бедныя таму, што забыліся пра залатаносныя пласты айчыннай культуры, пакінулі іх толькі даследчыкам старадаўняй культуры, якія не могуць падзяліцца радасцю

знойдзенага з шырокім колам грамадскасці, актывізаваць спадчыну, вярнуць яе ў сучаснасць, зрабіць карыснай і плённай. Мы надзвычай неабачлівыя, калі забываем пра такія скарбы, і пакідаем іх толькі як сведчанне гісторыі пэўнай духоўнай ці рэлігійнай барацьбы, палемікі, уводзінаў у асновы адпаведнай канфесіі. Калі б мы вылучылі паэзію з гэтых часавых напластаванняў, то ўбачылі б, якая багатая наша літаратура на розных гістарычных этапах, знайшлі б грунтоўнейшыя доказы таго, што развіццё нацыянальнай культуры не перарывалася ні на імгненне. Сведчанне таму – у “Малой падарожнай кніжцы” Ф. Скарыны зусім нядаўна даследчыкі знайшлі тры малітвы Кірылы Тураўскага.

А. Разанаў у чарговы раз наракае на тое, што спадчына існуе да гэтага часу сама па сабе, яна зусім не асветленая нашай супольнай увагай і разуменнем. І хаця збольшага некаторыя яшчэ ведаюць, дзе і што захоўваецца, але гэтага мала для таго, каб спадчына сталася чыннікам нацыянальнай свядомасці. А вось такой, як у нас зараз – непрачытанай і неспасцігнутай, не ўключанай у сучасны літаратурны працэс – яна можа толькі страчвацца, губляцца і, нарэшце, зусім змоўкнуць. Спадчына – усё яшчэ недастаткова адкрытая, усё яшчэ недастаткова вывучаная і ацэненая, яна не мае магчымасці выконваць у грамадстве сваю неабходную і адно толькі ёй уласціваю ролю. Неактывізаваная спадчына не проста прысутнічае ў пасіве, але бесперастанна траціцца, вычэрпваецца. Як энергія, якая не ператвараецца ў карыснае дзеянне. Як святло, якое затульваюць каптуры.

Спадчына не ў мінулым, а з мінулага: яна – вектар, які паказвае дарогу, яна – аблічча ўчалавечанага часу [1, с. 42], – зазначае А. Разанаў. Маючы ўстойлівыя каардынаты, што абумоўлена яе выключнай амбівалентнасцю, спадчына нязменна мінулая і сучасная адначасова. Яе сутнасць, існасць – здабытак гісторыі, у той час як яе спецыфічнасць і непаўторнасць схавана ў чалавечых душах. Падобная выключная парадаксальнасць знайшла глыбока аргументаваную логіку ў тым, што ў жабрака забіраюць апошнія, у той час як багатаму даецца празмерна. Вартасць спадчыны не ў суме экспанатаў, тым болей не раскладзеных на палічках, а скінутых абыяк. А ў іх здольнасці адгукацца на рэха, якое звяртаецца да сучаснікаў іх жа галасамі. Калі ж рэха не адказвае, спадчына моўкне. Не захоўваецца, то знікае. Спадчына адбываецца як суразмова, у якой тое, што ёсць, самаасэнсоўваецца, дзякуючы чаму яно ёсць. Скарбам мінулага валодае толькі той, хто мае сілу засвоіць яго. У каго ж няма падобнай моцы, у лепшым выпадку застаецца ахоўнікам, вартаўніком, чыя доля зусім незайдросная. Згадваецца кобра з навелы Кіплінга, што перажыла на адвечнай варце сілу сваёй атруты, або славы Кашчэй, які “над золатам чахнёт”. Як у першым, так і ў другім выпадку, эфектыўнасць іх дзейнасці нулявая: закліятыя скарбы знікаюць або трапляюць да новага гаспадара. Спадчына – гэта нешта жывое, здольнае не толькі існаваць у летаргіі, але і актыўна, нібы акіяна Саларыс Ст. Лема, самаразвівацца.

У структуру традыцыі заўсёды ўваходзіць і кампанент будучыні, таму яе патрэбна ўспрымаць як дыялог таго, што ёсць, што было і, галоўнае, вызначальна-парадаксальнае, што будзе, як гэта не здаецца некаму дзіўным ці выразна супярэчлівым. Эліёт у эсе “Традыцыя і індывідуальны талент” сцвярджаў: *Мінулае мяняецца пад уплывам сучаснага, як і сучаснае кіруецца ў сваім развіцці мінулым.*

Гэта азначае, што мінулае ў эстэтыцы, як і ў гісторыі наогул, абсалютна непрадказальнае. Нягледзячы на тое, што яшчэ Ф. Шлегель сцвердзіў: *Гісторык – гэта адвернуты назад прарок.* Значныя духоўныя набыткі сучаснасці маюць моц і мажлівасць паўплываць на бытанне сваіх папярэднікаў, прымусяўшы іх гаварыць праз стагоддзі на хвалі нашчадкаў, тым самым кардынальна змяніўшы код доступу. Узоры духоўнай традыцыі шыхтуюцца ў новы рад, надаючы самім сабе новае ўспрыняцце і разуменне.

Старажытнае беларускае прыгожае пісьменства ў выключнай ступені неактывізавана, яно амаль не прысутнічае ў нацыянальнай духоўнай традыцыі.

Падобную сітуацыю нельга растлумачыць толькі спецыфікай нашага культурнага развіцця, бо яна абумоўлена больш складанымі заканамернасцямі. А. Пушкін у 1830 годзе пісаў: *К сожалению, старинной словесности у нас не существует. За нами темная степь, а на ней возвышается единственный памятник: «Слово о полку Игореве».* На жаль, доўгі час, старажытная літаратура ўспрымалася як выток новай, яе «*младенческое состояние*» (Дз. Ліхачоў), чарнавік будучай класікі, той самы палімпсест.

Зыходзячы з такіх пазіцый, старадаўнюю літаратуру лічаць першапачатковым этапам новай, хаця гэта кардынальна адрозныя мастацкія сістэмы, не звязаныя *ни по задачам, ни по содержанию, ни по форме, ни по литературному стилю, ни по своей, так сказать, природе.* (М. Нікольскі) Мы забываем, што творы той эпохі маюць адметны лад свядомасці, спосаб мыслення мастака, ягонага ўспрыняцця свету і адлюстравання ўвасаблення. Мала таго, царкоўная кніжнасць успрымаецца як зыходны этап свецкай літаратуры, а таму і аналізуецца па прынцыпах апошняй. А твор, пазбаўлены канкрэтных умоў свайго мастацкага быцця, перастае ўспрымацца як эстэтычная з’ява.

Цяпер павінна змяніцца ўспрыманне многіх згаданых пісьменнікаў і іх твораў, якія набудуць новую ацэнку. Гэта тычыцца спадчыны класічных асоб старажытнасці, у першую чаргу Францыска Скарыны. Усё часцей вялікага асветніка і першадрукара лічаць паэтам. Раней лічылася, што толькі ў трох кнігах Ф. Скарыны, надрукаваных у Празе – *Иовъ* (1517), *Исходъ* (1519), *Эсфирь* (1519), змешчаны вершы, якія з’яўляюцца першымі ўзорамі новай паэзіі Беларусі. У тых часы верш і проза, маючы ўжо самастойнае адасобленае існаванне, не ўспрымаліся адно да аднаго як апазіцыя. Адрозніваўся тэкст, які спяваўся, і тэкст, прызначаны для прамаўлення. Сіметрычныя памеры пераважна былі песеннымі, асіметрычныя – рэчытатыўнымі, эпічнымі. Прадмовы Скарыны не разлічаны на спевы, а толькі на казанне, хоць асобнымі фрагментамі блізкія да ўсіх канцэптуальных момантаў вершаванай мовы. Наш сучаснік выдатны паэт-філосаф А. Разанаў услед за некаторымі вучонымі, у прыватнасці П. Беркавым, а, хутчэй за ўсё, незалежна ад іх, інтуітыўна адчуў, што паміж вершамі першадрукара і праяўнымі прадмовамі не існуе непераходнай мяжы. Ужо існавала гіпотэза, што, запісаўшы прозу Ф. Скарыны вершамі, яе можна лічыць *паэзіяй*, бо ёй уласцівы *parallelismus membrorum* (паралелізм членаў), у якіх у сваю чаргу дамінуе рытмічная адзінка біблейскага верша, “абзац біблейскага тэксту”, як сказана ў “Гістарычным слоўніку беларускай мовы” (Вып. 32, с. 396). В. Рагойша сцвярджае: *Выразны сціхавы рытм праз сваю эстэтычную функцыю ўздзейнічаў на псіхіку вернікаў, выклікаў у іх станоўчыя эмоцыі, стан душэўнага ўздыху, эстэтычнага перажывання. Менавіта ў гэтым – асноўная прычына звароту да вершаванага рытму, да “стиха” як у малітвах, казаннях, прытчах, словах, так і ва ўсёй літургічнай паэзіі* [2, с. 5]. З’яўленне падобных формаў у пэўнай ступені тлумачыцца спробамі хрысціянскіх асветнікаў XVI ст. выкарыстоўваць паэтычнае слова пры пашырэнні Святога Пісання, бо вершаваная форма значна ўзмацняе ўздзеянне кананічных тэкстаў на слухача і чытача. Такая была задача нямецкіх гуманістаў, якія прыкметна актывізавалі інтэнцыі ў сферы версіфікацыі. Якраз у гэты час з’яўляюцца адметныя дапаможнікі, прысвечаныя паэтычнаму майстэрству: «*De arte versificandi*» (1511) Ульрых фон Гутэна, «*De verbo mirifico*» (1514) Іягана Ройхліна. Гады выдання кніг сведчаць аб адзінстве задач першых еўрапейскіх кнігавыдаўцоў, якія шукалі найбольш магутныя сродкі дыдактычнага і мастацкага ўздзеяння на чалавека паспалітага, які толькі звяртаецца да Вечнай Мудрасці А. Разанаў настолькі захоплены гэтым адкрыццём, што *забывае* не толькі *вірши* Ф. Скарыны, але і яго акравершы і акафісты з прадмоў, якія таксама, як лічыцца, належаць Ф. Скарыну. Параўнаем фрагмент арыгінала з «*Предъсловие в псалтирь*» Ф. Скарыны: *Псалом есть всея църькви единый глас, свята украшаеть. Псалом всякую противность, еже ест бога ради, усмирять. Псалом жестокое сердце мякчить и слезы с него, яко бы со источника, изводить.*

Псалом ест ангельская песнь, духовный темьян, вкупе тело пѣнием веселить, а душу учить [3, с.17]. і ягонае пераўстварэнне А. Разанавым, якое нават знешне ўжо набывае новае ўцялесненне:

*Псалом – суадзіны голас
усёй царквы Багаіснай,
ён упрыгожвае набажэнства
і аздабляе свята,
а ростыркі,
злыбеду,
варажнечу
дзеля Ёсявышняга Бога
змірае.
Нават каменнае сэрца
псалом расчульвае і змякчае,
і слёзы з яго вытачае,
быццам ваду з крыніцы.
Псалом – песнаспеў анельскі,
цімвян духоўны:
вучыць душу, а цела
вяселіць спевам. [4, с. 11]*

У юбілейным 2017 годзе выйшла кніга перастварэнняў прадмоў і пасляслоўяў першадрукара нашым сучаснікам “Францыск Скарына. Маём найбольшае самі”. У выдавецкай анатацыі сцвярджаецца: *Францыск Скарына – паэт: у тэкстах яго прадмоў да кніг Бібліі прысутнічае паэтычны пачатак. Пераствораныя Алесем Разанавым на сучасную беларускую мову, яны становяцца з’явай самой паэзіі* [5]. У цэлым А. Разанаў практычна даказаў канцэпцыю паэтычнага пачатку прадмоваў Ф. Скарыны на сэнсавым, лексічным, сінтаксічным, стылёвым узроўнях, не забываючы вялікі эстэтычны пачатак заветаў асветніка. Ён здолеў не толькі спасцігнуць апошняе, але і ажывіць заветы ў нашы дні. Падобным шляхам ідзе таленавіты вучоны і паэт Алесь Бразгуноў, які ўзнавіў тэксты першадрукара на сучасную беларускую мову і назваў іх дакладна і паэтычна: “Прадвершы”. Ён жа адзначыў паэтыку Скарынавых прадмоў: “Паэзія – філасофія, бачанне, пункт адліку, рытміка, мелодыка, адчуванне сябе ў свеце і свету ў сабе” [6, с. 5].

Вялікая паэзія старабеларускай мовы, на жаль, не выкарыстоўваецца ў сучаснай традыцыі. Скарб класічны сышоў ад беларусаў не таму, што “закляты” (згадаем класічны фальклорны матыў), або нейкім тэстаментам так было прадвызначана. За пяць вякоў змянілася сама мова, і многія заветныя словы загучалі па-іншаму. Патрэбны новы чараўнік, які разгадае пісьмёны, а, значыць, і тайну, *сокрытую в нихъ*, і верне законным нашчадкам. Толькі ў такім выпадку адбудзецца дыялог, у якім ужо прысутнічае адзін пачатак – створанае ў мінулым. На бягучым этапе патрэбна яго актывізаваць у сучаснасць, натуральна адрадзіць у цяперашняе, уключыць гэтыя палюсы, паміж якімі і здзейсніцца рэакцыя адраджэння.

У. Караткевіч з поўным сыновым правам заяўляў, што *сучасная беларуская мова і сёння запінаецца на паняццях старадаўняй метафізікі і таго, што складала навуку магіі, астралогіі, дэманалогіі і інш.* Ён лічыў, што пара згадаць сёе-тое са старых юрыдычных, філасофскіх, кніжных слоў, зрабіць усё для перадачы глыбока філасофскіх тэзісаў і дыспутаў, дасягнуць натуральнасці гучання, каб чалавеку, нават непадрахтванаму, сталася яснай сутнасць навуковых спрэчак і сама філасофія твора. Ён патрабуе з’яўлення новых пластоў мовы, каб у беларускім паэтычным сусвеце, нацыянальнай стыхіі натуральна зліліся філасафічнасць старых аўтараў, брутальная, гратэскавая жахлівасць сярэдневечнай літаратуры пра таямніцы жыцця і смерці, узніклі

новыя навуковыя тэрміны, а таксама словы, з дапамогай якіх можна перадаць найдалікатнейшыя зрухі душы. Падобныя задачы заўсёды актуальныя. Нават А. Пушкін сцвярджаў, *што нужно довести русский язык до языка мыслей, так как ученость, политика и философия еще по-русски не изъяснялись*. За тры гады да смерці вялікі рускі паэт лічыў першачарговай задачай *одновременно развить его самобытность и живость; я желал бы оставить русскому языку некоторую библейскую похабность*. Цяпер, чытаючы ўзнёслыя старонкі антычнай спадчыны, са здзіўленнем згадваеш скаргі першых пісьменнікаў старажытнага Рыму, якія наракалі, што першапачатковая латынь не мае сілы і велічы грэцкай мовы. Толькі нястомная праца над яе вобразна-выяўленчай сістэмай прывяла да стану сусветнай мовы навукі і культуры. Менавіта таму неабходна вярнуць скарынінскія словы і выразы ў сучасную паэзію і прозу, публіцыстыку, мастацтва. Напрыклад, *две персы твое яко два младыхъ серънятка близеньци серъны* (ПП, 9); *Яко песь навращается ко блевотинамъ своимъ, тако и немудрый повторяетъ безумие свое* (ПС, 40).

Трэцяй па чарзе, але не значнасці, уяўляецца праблема стварэння мастацкага вобраза першадрукара. Дзеля гэтага вернемся крыху назад на некалькі тысяч гадоў. На самым пачатку свайго развіцця гісторыя ў сучасным разуменні сутнасці слова была найперш жанрам мастацкай прозы, бо спалучала ў сабе такія разнародныя сферы дзейнасці чалавека, як навукі і мастацтва. У гэтым плане заўсёды актуальная спадчына Герадота, якая ўспрымаецца адначасова як першы помнік гістарычнай думкі і разам з тым помнік мастацкай прозы. Тэрмін “гісторыя” ў іанійскім разуменні і ўспрымаўся як “даследаванне”. Толькі значна пазней яго пачалі ўспрымаць як “гістарычнае даследаванне”, “аповед” (“повествование”) [7, с. 457].

Герадот – бацька гісторыі. А, можа, галоўны ілжэц, – парадаксальна ўсклікаў А. Уайльд. Сапраўды, калі выкінуць брахню з гісторыі, то там зусім неабавязкова застанеца толькі праўда. Магчыма, паводле слоў Е. Леца, там нічога не застанеца. Невыпадкова Ю. Тынянаў сцвярджаў, што ягоны гістарычны раман пачынаецца там, дзе канчаецца дакумент. А для А. Бальзака гісторыя – гэта цвік, на які вешаецца карціна. Пра жыццё і дзейнасць першадрукара засталася зусім мала фактаў. І ўсе пісьменнікі, жадаючы стварыць мастацкі вобраз Скарыны, таўкуцца на гэтым абмежаваным полі задакументальных падзей: Полацк, Кракаў, Падуя, Прага, Кенісберг, Масква. Мы не ведаем, каталік ён ці праваслаўны па веравызнанню, калі нарадзіўся, калі памёр. Дзеля чаго друкаваў свае кнігі. А шукаць па еўрапейскіх архівах новыя факты – справа доўгая, сумная і вельмі няўдзячная. Яе ніхто не любіць, таму лепш заняцца рэканструкцыяй падзей, дзеля чаго ўключаецца творчая фантазія, якая падчас ніякага дачынення да рэальнасці не мае. У гэтым плане выключнае значэнне мае кніга Дональда Кодера “Мой Франціск Скорина”, у якой амерыканец, хірург, падае сваё бачанне жыццёвага і творчага шляху вялікага асветніка. Аўтара цікавяць паасобныя моманты біяграфіі Скарыны, ён паказвае, як вялікі асветнік закладвае маральныя і духоўныя асновы нацыянальнай самасвядомасці беларускага народа.

Спіс выкарыстанай літаратуры і крыніц

1. Разанаў, А. С. Сума немагчымасцяў: зномы / Алесь Разанаў. – Мінск: І. П. Логвігнаў, 2009. – 122 с.
2. Рагойша В. “Сціхі” Францыска Скарыны: новы тэрмін у беларускім вершазнаўстве / В. Рагойша // ЛіМ, № 23 ад 9 чэрвеня 2017.
3. Скарына Ф. Творы: прадмовы, сказанні, пасляслоўі, акафісты, пасхалія / Ф. Скарына. – Мінск: Навука і тэхніка, 1990. – 207 с.
4. Разанаў А. Кніга ўзнаўлення / А. Разанаў. – Мінск: І. П. Логвігнаў, 2005.
5. Разанаў, А. С. Франціск Скарына. Маём найбольшае самі : Кніга перастварэння / Алесь Разанаў. – Мінск: Мастацкая літаратура, 2017. – 223 с.

6. Францыск Скарына. Прадвершы. (узнавіў Алесь Бразгуноў). – ЛіМ., № 31 ад 4 жніўня 2017.

7. Геродот. История в девяти книгах / Геродот. – Л.: Наука, 1972. – 600 с.

8. Кодер, Д. Мой Францыск Скорина: Эссе / Д. Кодер; пер. с англ. А. Новиков, Г. Ермаков. – Минск: Беларускі кнігазбор, 2000. – 72 с.

УДК 821.161.09(092) +929 Гарэцкі

А. У. Ярмоленка

ВОБРАЗ ФРАНЦЫСКА СКАРЫНЫ Ў ТВОРЧАСЦІ МАКСІМА ГАРЭЦКАГА

Шэраг публіцыстычных, навуковых і мастацкіх твораў М. Гарэцкага прысвечаны выдатнаму дзеячу нацыянальна-культурнага Адраджэння – Францыску Скарыну. Прыведзены аналіз творчай спадчыны М. Гарэцкага дазваляе акрэсліць дзве тэндэнцыі ў адлюстраванні вобраза першадрукара. Па-першае, у навукова-папулярных біяграфічных артыкулах М. Гарэцкага прааналізавана жыццё і дзейнасць Скарыны, гісторыка-літаратурная, нацыянальна-культурная, эстэтычная значнасць яго творчасці. Па-другое, у мастацкай прозе ўпершыню ў беларускай літаратуры ХХ стагоддзя М. Гарэцкім створаны міфалагізаваны вобраз Скарыны-прарока, сімвала маральна-этычнага, духоўнага, эмацыянальнага і інтэлектуальнага развіцця чалавека.

Развіццё чалавечай цывілізацыі нельга ўявіць без навуковай і культурнай дзейнасці мастакоў, пісьменнікаў, вучоных, дзеячаў культуры XV–XVI стагоддзяў – Калумба і Магелана, Леанарда да Вінчы і Рафаэля, Мікеланджэла і Каперніка. Беларускі народ па праву можа ганарыцца Францыскам Скарынам – вялікім беларускім першадрукаром, выдатным асветнікам і пісьменнікам эпохі Адраджэння. Аб’яднаўшы апошнія дасягненні тэхнічнага прагрэсу з перадавымі філасофскімі поглядамі, Скарына ўнёс неацэнны ўклад у развіццё беларускага і ўсходнеславянскага кнігадрукавання, якое паклала пачатак своеасаблівай культурнай рэвалюцыі таго часу.

Невыпадкова, такім чынам, што вобраз Францыска Скарыны становіцца сімвалам беларускага Адраджэння пачатку ХХ стагоддзя. Першадрукару прысвячаюць свае творы М. Багдановіч (вершы «Кніга» (1912), [1, с. 89], «Безнадзейнасць» (1912), [1, с. 91]), А. Дудар (верш «Скарына» (1925), [2, с. 26]) і В. Ластоўскі («Гісторыя беларускай (крыўскай) кнігі» (1926), [3, с. 282–307]). Але найбольшую цікавасць выклікаюць публіцыстычныя і мастацкія творы М. Гарэцкага, які сцвердзіў ролю Скарыны ў распаўсюджанні ідэй гуманізму, пашырэнні асветы і пачатку беларускага кнігадрукавання.

Вобраз Францыска Скарыны сустракаецца ў літаратурна-крытычных артыкулах М. Гарэцкага «Доктар Францыск Скарына» (1917) [4, с. 199–206], «Чатырыста гадоў друку на Беларусі» [4, с. 266–268] і «Культурнае свята» (1925) [4, с. 268–271]. Грунтоўнае даследаванне жыцця і творчасці асветніка, якое стала этапнай з’явай у развіцці беларускага скарыназнаўства, можна знайсці ў «Гісторыі беларускае літаратуры» (1924) [5, с. 116–120]. М. Гарэцкага. Калі вышэйназваныя навукова-біяграфічныя артыкулы вядомыя даследчыкам, то мастацкі вобраз Скарыны, створаны пісьменнікам у апавяданні «Фантазія» (1921) [4, с. 118–120], застаецца амаль недаследаваным у літаратуразнаўстве.

Артыкул «Доктар Францыск Скарына» ўпершыню надрукаваны ў часопісе «Вольная Беларусь» у 1917 годзе, прысвечаны М. Гарэцкім 400-годдзю беларускага друку. Эпіграфам да даследавання дзейнасці першадрукара аўтар выбірае словы Скарыны, якія адлюстроўваюць яго духоўнае крэда – любоў да роднай зямлі, служэнне